

EHDOTUS VALTIONEUVOSTON ASETUKSEKSI EUROOPAN MERI-, KALATALOUS- JA VESIVILJELYRAHASTON SUOMEN OHJELMASTA 2021–2027 MYÖNNETTÄVÄSTÄ TUESTA ANNETUN VALTIONEUVOSTON ASETUKSEN MUUTTAMISESTA

1. Pääasiallinen sisältö

Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahaston Suomen ohjelmasta 2021–2027 myönnettävästä tuesta annettua valtioneuvoston asetusta (757/2022) muutettaisiin antamalla tarkemmat säännökset rahoitusvälineen käytöstä. Asetuksella säädettäisiin rahoitusvälineestä vakuutena myönnettävän tuen määrästä, käyttökohteista ja käytön perusteista.

2. Oikeudellinen tausta ja asetuksenantovaltuus

Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahaston (EMKVR) ohjelmasta myönnettävistä tuista ja niiden hallinnoinnista säädetään Euroopan aluekehitysrahastoa, Euroopan sosiaalirahasto plussaa, koheesiorahastoa, oikeudenmukaisen siirtymän rahastoa ja Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahastoa koskevista yhteisistä säännöksistä ja varainhoitosäännöistä sekä turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahastoa, sisäisen turvallisuuden rahastoa ja rajaturvallisuuden ja viisumipolitiikan rahoitusvälinettä koskevista varainhoitosäännöistä annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2021/1060 (yleisasetus) ja sen nojalla annettavissa komission säädöksissä sekä Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahaston perustamisesta ja asetuksen (EU) 2017/1004 muuttamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2021/1139 (erityisasetus) ja sen nojalla annettavissa komission säädöksissä.

Ehdotuksen lähtökohtana ovat Euroopan unionin asetukset ovat suoraan sovellettavaa oikeutta Euroopan unionin jäsenvaltioissa. EU-asetuksiin on kuitenkin jätetty kansallista liikkumavaraa, mistä johtuen on tarpeen määritellä tuen myöntämistä ja maksamista koskevat tarkemmat säännöt kansallisella tasolla. Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahastosta annetussa laissa (997/2021) säädetään rahaston varoista myönnettäviä avustuksia koskevan järjestelmän perusteista. Lailla säädetään Suomen EMKVR-ohjelman hallinnoimiseksi ja toimeenpanemiseksi tarpeellisista säännöksistä, kuten toimivaltaisista viranomaisista ja menettelyistä tukien myöntämiseen ja maksamiseen liittyen. Laissa on useissa pykälissä alemman asteista norminantoa koskevat säännökset.

EU-rahastoja koskevan yleisasetuksen 52 artiklassa on mahdollistettu rahoitusosuuden myöntäminen tuensaajille suorina avustuksina tai rahoitusvälineen kautta. Rahoitusvälineen kautta myönnettävästä tuesta Suomen ohjelmassa on säädetty Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahastosta annetun lain 10 a §:ssä. Pykälän mukaan rahastosta voidaan myöntää tukea yleisasetuksen 58 artiklassa tarkoitettujen rahoitusvälineiden kautta. Hallintoviranomaisen toimeenpanemasta rahoitusvälineestä voidaan myöntää tukea yleisasetuksen 59 artiklan mukaisesti. Hallintoviranomainen vahvistaa rahoitusvälineeseen osoitettavan rahoituksen määrän yleisasetuksen 59 artiklassa tarkoitettussa strategia-asiakirjassa. Lisäksi 10 a §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä rahoitusvälineestä

myönnettävän tuen määrästä, käyttökohteista ja käytön perusteista. Nyt ehdotettava valtioneuvoston asetus annettaisiin kyseisen pykälän nojalla.

3. Ehdotetun asetuksen sisältö

3.1. Yleiset perustelut

Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahaston (EMKVR) Suomen ohjelmassa 2021–2027 todetaan, että ohjelmassa voidaan ottaa käyttöön rahoitusväline. Rahoitusvälineen tavoitteena on helpottaa kalatalouden mikroyritysten sekä pienten ja keskisuurten yritysten lainansaantia. Rahaston Suomen ohjelmassa keskeisiksi käyttökohteiksi on tunnistettu aloittavien yritysten lainansaannin tukeminen erityisesti kalastuksessa sekä kalatalouden yritysten kestäväan kasvuun ja uudistumiseen liittyvät investoinnit.

Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahastosta annetun lain 10 a § mahdollistaa tuen myöntämisen rahoitusvälineestä lainoina tai vakuuksina. Asetuksessa tuki rajattaisiin ensi vaiheessa vakuuksiin. Tämä olisi perusteltua, koska kyseessä on uusi rahoitusmuoto, jonka toimeenpano vaatii viranomaisilta resursseja sekä käsittelijöiden ja tuensaajien ohjeistusta ja koulutusta. Lisäksi rahaston ohjelmakausi on jo melko pitkällä ja rahoitusvälineeseen alkuvaiheessa varattava rahoitus on melko pieni. Jos rahoituksen kysyntä on kuitenkin suurta ja vakuudet eivät riittävällä tavalla helpota yritysten lainansaantia, valtioneuvoston asetusta muuttamalla olisi mahdollista ottaa käyttöön myös lainainstrumentti.

Rahoitusvälineistä laaditun ennakoarvioinnin mukaan alkutuotannon yrityksillä rahoituksen saatavuusongelmat liittyvät etenkin vakuuksien puutteeseen. Vakuusinstrumentin tavoitteena on auttaa korjaamaan pk-yrityksille myönnettävän velkarahoituksen ongelmia. Haasteena on erityisesti vakuuden arvon määrittäminen uusien yrittäjien kohdalla. Kalastuksen ja vesiviljelyn alkuinvestoinnit ovat kalliita, mutta niiden vakuusarvo ei ole korkea, koska investointien myyminen on pankeille haastavaa. Aloittavien yritysten lainan tarve on siis investointien vuoksi suuri, mutta vakuuksien puute vaikeuttaa lainan saantia. Lisäksi erityisesti vesiviljelyssä tuotannon käynnistäminen on hidasta ja kalojen kasvattaminen teuraskokoon vie usein 2-3 vuotta. Alkuvaiheeseen tarvitaan siis käyttöpääomaa, ja siihenkin lainarahoitus on usein tarpeen. Käyttöpääomaa ei ole mahdollista rahoittaa EMKVR:stä suorilla avustuksilla. Ennakoarvioinnin mukaan yrityksillä on enemmän kysyntää lainarahoitukselle kuin sitä on ollut saatavilla, ja EMKVR-vakuutta on yrityksissä toivottu mahdollisimman nopealla aikataululla käyttöön lainan saannin helpottamiseksi.

Rahoitusväline voidaan Suomen ohjelman mukaan ottaa käyttöön erityistavoitteissa *1.1 Taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristön kannalta kestäväan kalastustoiminnan vahvistaminen, 2.1. Kestäväan vesiviljelytoiminnan edistäminen, erityisesti vesiviljelytuotannon kilpailukyvyän vahvistaminen varmistuen samalla, että toiminta on ympäristön kannalta kestäväan pitkällä aikavälillä ja 2.2. Kalastus- ja vesiviljelytuotteiden kaupan pitämisen, laadun ja lisäarvon ja kyseisten tuotteiden jalostamisen edistäminen.*

3.2. Yksityiskohtaiset perustelut

15 a § Rahoitusvälineestä myönnettävä vakuus. Pykälässä säädettäisiin tarkemmin rahoitusvälineestä myönnettävästä vakuudesta. Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahastosta annetun lain 10 a §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä rahoitusvälineestä myönnettävän tuen määrästä, käyttökohteista ja käytön perusteista.

Pykälän ensimmäisessä momentissa säädettäisiin rahoitusvälineestä myönnettävän tuen käyttökohteista. Tukea voitaisiin myöntää vakuutena kalastuksen, vesiviljelyn ja kalan jalostuksen investointeihin ja käyttöpääomaan haettaviin lainoihin. Käyttökohteet olisivat EU-rahastoja koskevan yleisasetuksen 58 artiklan 2 kohdan mukaisia. Artiklan mukaan rahoitusvälineistä annetaan tukea varojen lopullisille

vastaanottajille ainoastaan aineelliseen ja aineettomaan omaisuuteen tehtäviin investointeihin ja käyttöpääomaan, joiden odotetaan olevan taloudellisesti kannattavia mutta joihin ei saada riittävästi rahoitusta markkinalähteistä. Tuen käyttökohteita rajaavat lisäksi EMKVR:ää koskevassa erityisasetuksessa säädetty tukikelpoisuusedellytykset. Esimerkiksi kalastusaluksiin tehtäviin investointeihin myönnettyjä lainoja voidaan tukea rahoitusvälineen kautta myönnettävillä vakuuksilla vain erityisasetuksen säännösten mukaisesti.

Ensimmäisessä momentissa säädettäisiin, että tukea voitaisiin myöntää pienille ja keskisuurille yrityksille. Pienten ja keskisuurten yritysten kategoriaan luetaan myös mikroyritykset. Tuen rajaaminen pienille ja keskisuurille yrityksille olisi perusteltua, koska vakuuksien enimmäismäärä on melko pieni, enintään 500 000 euroa, eikä sillä arvioida olevan merkittävää vaikutusta suuryritysten lainansaantiin. Ensimmäisessä momentissa säädettäisiin myös, että vakuuden kohteena olevan lainan antajan tulisi olla takauksesta ja vierasvelkapanttauksesta annetun lain (361/1999) 2 § 7) kohdassa tarkoitettu luotonantaja eli elinkeinonharjoittaja, joka elinkeinotoiminnassaan myöntää luottoja tai vakuuksia takausta tai muuta vakuutta vastaan. Lainaa ei siis voisi hakea yksityishenkilöiltä.

Pykälän toisessa momentissa säädettäisiin vakuuden määrästä. Määrä voisi olla enintään 50 prosenttia hyväksyttäviin kustannuksiin myönnetyn lainan määrästä koko laina-aikana, kuitenkin enintään 500 000 euroa. Kun tuen saaja on aloittava kalastaja, vakuuden määrä voisi olla enintään 75 prosenttia hyväksyttäviin kustannuksiin myönnetyn lainan määrästä koko laina-aikana, kuitenkin enintään 500 000 euroa. Laina-aika voisi olla enintään kymmenen vuotta. Aloittaville kalastajille ehdotetaan korkeampaa vakuuden määrää suhteessa hyväksyttäviin kustannuksiin, koska aloittavien kalastajien tukeminen on yksi Suomen EMKVR-ohjelman keskeisistä prioriteeteista. Toisaalta aloittavien kalastajien tarvitsemat lainat ovat usein pienempiä kuin esimerkiksi vesiviljely-yritysten. Vaikka vakuuden euromääräinen enimmäismäärä olisi sama kaikille tuensaajille, aloittavat kalastajat hyötyisivät vakuuden korkeammasta enimmäismäärästä suhteessa hyväksyttäviin kustannuksiin etenkin pienempien lainojen osalta. Vakuuden euromääräisellä enimmäismäärällä varmistettaisiin rahoituksen riittävyttä EMKVR:n loppuohjelmakauden ajaksi.

Pykälän kolmannen momentin mukaan samalle hankkeelle voitaisiin myöntää tukea sekä avustuksena että vakuutena. Tällöin yhteenlasketun tuen määrä ei kuitenkaan voisi ylittää Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahaston perustamisesta ja asetuksen (EU) 2017/1004 muuttamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2021/1139 liitteessä III vahvistettuja tuen enimmäismääriä. Vakuuteen sisältyvän tuen määrä laskettaisiin komission tiedonannon EY:n perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan soveltamisesta valtioonlakiin takauksina (2008/C 155/02) kohdan 3.3 mukaisien pienimpien vuosimaksujen (safe harbour -maksujen) perusteella. Vakuudesta ei perittäisi tuen saajalta maksua.

Pykälän neljännen momentin mukaan vakuuden myöntämisen edellytyksenä olisi, että luotonantaja on hyväksynyt vakuutta koskevaan hakemukseen sisältyvän lainan määrän ja lainaehdot. Vakuuden hakijan tulisi siis hakemuksessa esittää luotonantajalta saatu ehdollinen lainatarjous, johon vakuutta haetaan. Momentissa säädettäisiin, että vakuussitoumus ei sitoisi vakuuden antajaa, jos lainaa ei nosteta vuoden kuluessa vakuuden myöntämisestä. Vakuus tulisi voimaan, kun sen kohteena oleva laina tai sen ensimmäinen erä on nostettu. Näin varmistettaisiin, että vakuusinstrumenttiin osoitettu rahoitus ei jää turhaan sidotuksi lainoille, joita ei lopulta nosteta.

Pykälän viidennen momentin mukaan luotonantajan olisi järjestettävä vakuuden kohteena olevan lainan hoitamista koskeva seuranta ja toimitettava kaksi kertaa vuodessa vakuuden antajalle lainan myöntämistä, nostamista ja lyhentämistä koskevat tiedot. Tiedot tarvitaan rahoitusvälineeseen osoitetun rahoituksen seurantaa ja EU-raportointia varten.

Pykälän kuudennessa momentissa säädettäisiin informatiivisesta viittauksesta takauksesta ja vierasvelkapanttauksesta annettuun lakiin (takauslaki), jonka säännöksiä sovellettaisiin myös EMKVR-

vakuuksiin. Takauslaissa on säännökset muun muassa takaajan vastuun sisällöstä, takaajan oikeudesta saada tietoja, toissijaisen takauksen erääntymisestä sekä takautumisoikeudesta velalliseen nähden. Lain 3 §:n mukaan jollei takausta ole annettu omavelkaisena takauksena tai takauksen sisällöstä ole muuta sovittu, takaus katsotaan annetuksi toissijaisena takauksena. Lain 4 §:n mukaan takaus katsotaan annetuksi velan pääomasta, jollei ole sovittu, että takaus koskee myös korkoa tai muita liitännäiskustannuksia. Lain 21 §:n mukaan velkoja saa toissijaisen takauksen perusteella vaatia takaajalta suoritusta, kun päävelka on erääntynyt ja 1) velalliselta ei ole päävelan perimiseksi voitu ulosmitata varoja, jotka ilmeisesti riittäisivät koko päävelan suoritukseksi; 2) velallinen on asetettu konkurssiin; 3) velallisen osalta on alkanut yksityishenkilön velkajärjestelystä tai yrityksen saneerauksesta annetun lain mukainen menettely taikka menettelyssä on määrätty päävelkaa koskeva väliaikainen kieltä; tai 4) velallista vastaan on viranomaisen tai tuomioistuimen päätöksellä aloitettu muu maksukyvyttömyysmenettely, joka estää päävelan perimisen ulosottoihin. Lain 28 §:n mukaan takaajalla on oikeus saada velalliselta takauksen perusteella velkojalle suorittamansa päävelan määrä.

4. Ehdotuksen vaikutukset

Ehdotuksella ei ole suoraa vaikutusta valtiontalouteen, sillä rahoitusväline sisältyy Suomen ohjelman kokonaisrahoitukseen. Maa- ja metsätalousministeriö vahvistaa rahoitusvälineeseen osoitettavan rahoituksen määrän Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahastosta annetun lain 10 a §:n nojalla erillisessä rahoitusvälinettä koskevassa strategia-asiakirjassa. Rahoitusvälineen käytöllä olisi kuitenkin vaikutusta Suomen EMKVR-ohjelman rahoitukseen siitä näkökulmasta, että rahoitusvälineeseen osoitettuja varoja voidaan käyttää uudelleen, kun vakuuksiin sidotut varat vapautuvat hakijan maksettua lainansa. Kun varat on kerran sidottu hankkeelle, ne katsotaan Euroopan komissiolle tehtävissä tilityksissä käytetyiksi, eli Suomi voi hakea ne maksuun komissiolta. Sen jälkeen varoja voidaan myös käyttää uudelleen EMKVR:n rahoitusvälineessä ja sitä mahdollisesti seuraavan ohjelmakauden vastaavassa rahoitusvälineessä.

EMKVR:stä rahoitettava vakuusinstrumentti helpottaisi kalatalousalan yritysten lainarahan saantia ja mahdollistaisi siten kasvu- ja kehitysinvestoinnit. Rahoitusvälineitä koskevan ennakoarvioinnin perusteella kalatalouden yrityksillä on vaikeuksia saada markkinoilta lainarahoitusta erityisesti riittävien vakuuksien puutteen vuoksi. Lisäksi vakuutta voisi käyttää käyttöpääomaa varten otettavaan lainaan. Käyttöpääomaa ei voi tukea EMKVR:n suorilla avustuksilla.

5. Valmistelu ja lausuntopalaute

Asetusehdotus on valmisteltu virkatyönä maa- ja metsätalousministeriössä.

Lausuntokierros...

6. Voimaantulo

Ehdotetaan, että asetus tulee voimaan X päivänä Xkuuta 2026.